

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

DEVELOPMENT OF FOREIGN RELATIONS OF UKRAINE IN CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

УДК 339.924

Осіпова Л.В.

к.е.н., доцент кафедри філософії та економічної теорії
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
Гороховська Ю.І.
магістр
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто сучасні тенденції зовнішньоекономічної діяльності України в умовах євроінтеграції. Досліджено сучасний стан зовнішніх відносин країни із головними торговельними партнерами, зокрема з Європейським Союзом. Проаналізовано динаміку та характер зміни основних макроекономічних показників у сфері зовнішньої торгівлі. Виявлено причини та чинники впливу на головні економічні процеси у країні. Обґрунтовано доцільність інтеграції до європейського простору для України.

Ключові слова: євроінтеграція, зовнішньоекономічні відносини, експорт, імпорт, міжнародна торгівля.

В статье рассмотрены современные тенденции внешнеэкономической деятельности Украины в условиях евроинтеграции. Исследовано современное состояние внешних отношений страны с ведущими торговыми партнерами, в частности с Европейским Союзом. Проанализирована динамика и характер изменения основных макроэко-

номических показателей в сфере внешней торговли. Выявлены причины и факторы влияния на главные экономические процессы в стране. Обоснована целесообразность интеграции в европейское пространство для Украины.

Ключевые слова: евроинтеграция, внешнеэкономические отношения, экспорт, импорт, международная торговля.

The article examines the current trends of foreign trade of Ukraine in terms of European integration. The modern state of the country's foreign relations with major trading partners, including the European Union was investigated. The dynamics and nature of changes in key macroeconomic indicators in the field of foreign trade were analysed. The reasons and the factors that impact on the main economic processes in the country found. The feasibility of integration into the European space for Ukraine was grounded.

Key words: European integration, foreign economic relations, export, import, international trade.

Постановка проблеми. У системі зовнішньоекономічних пріоритетів України євроінтеграція посідає особливе місце. Сучасні зовнішньоекономічні трансформації характеризуються поглибленням процесу інтеграції України до європейського суспільства, що потребує якнайшвидшого подолання відставання розвитку країни у різних сферах національного господарства, а також покращення показників зовнішньої торгівлі та посилення позицій на світовій арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку євроінтеграційних процесів на теренах України та її зовнішньоекономічну діяльність досліджує велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: В. Вергуна, Н. Вінер, А. Дунська [1], А.Ю. Панкова [2], О.Т. Полторацька [3], М. Портер, Ю.Р. Футало [8], Е. Хаас та інші. Попри вагомий науковий внесок, досліджувана проблема залишається й наразі актуальною.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз зовнішньоекономічної діяльності України на сучасному етапі розвитку євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі головним зовнішньоекономічним і полі-

тичним пріоритетом та основою економіко-правового, соціально-культурного і політичного розвитку України стала євроінтеграція [1, с. 36]. Євроінтеграційні прагнення стали невід'ємними реаліями політичного сьогодення, а європейські орієнтири набули практичного втілення у низці рішень та дій і української держави, й офіційних органів Європейського Союзу.

Для України євроінтеграція – це подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, шлях модернізації економіки, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС [2, с. 58]. Таким чином, інтеграція до ЄС є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє безліччю перспектив.

Євросоюз розглядає Україну, як пріоритетну державу у рамках Європейської політики сусідства, започаткованої у 2004 році. Україна для ЄС цікава в розвитку наступних секторів:

- природні ресурси: вугілля, залізняк, марганець, нікель, уран, запаси сірки;
- дешева і кваліфікована робоча сила;
- ринок збуту;

- промислові ресурси: хімічна промисловість і металургія, авіабудування, виробництво турбін, виробництво дешевої електроенергії, інше;
- агропромисловий комплекс: зернові культури, насіння олійних рослин, жири та олії тваринного та рослинного походження, готові харчові продукції, молоко та молочні продукти;
- енергетика – Бурштинська ТЕС, Хмельницька АЕС, Рівненська АЕС;
- виробництво зброї;
- ІТ-технології та найкращі у світі програмісти [3].

Як ми бачимо, широкий спектр секторів української економіки становлять неабиякий інтерес для країн ЄС. Це може стимулювати значний приплив капіталу, що є безумовно позитивним явищем. Важливу роль при цьому для потенційного іноземного інвестора відіграють макроекономічні показники, які відображають загальний стан головних економічних процесів у країні. На їх основі приймається рішення, чи варто інвестувати кошти в економіку даної країни.

Головним показником, який характеризує результативність економічної діяльності країни та відображає сукупну ринкову вартість кінцевої продукції, виробленої резидентами України, є валовий внутрішній продукт (ВВП). Здійснений аналіз номінального ВВП дав змогу відстежити позитивну динаміку зростання річного ВВП у національній валюті та негативну – його зміни у доларах США. Валовий внутрішній продукт у гривнях у 2015 р. порівняно з 2014 р. збільшився на 17%, а порівняно із 2011 р. зріс на 41%, тоді, як він у доларах США скоротився у 2015 р. порівняно з 2014 р. на 41%, а порівняно з 2011 р. зменшився на 52% (рис. 1) [4].

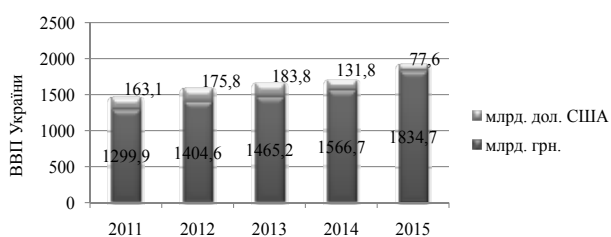

Рис. 1. ВВП України за фактичними цінами у 2011-2015 рр. [4]

Якщо проаналізувати ВВП України як у національній валюті, так і у доларах США, враховуючи суттєве посилення інфляційних процесів, що спостерігалися в країні протягом останніх трьох років, стає помітною їх тенденція до послаблення протягом 2014–2015 рр. Головною причиною такої різниці є не лише інфляція, а й девальвація гривні відносно долара США, яка сягнула за цей період 215%.

За офіційними даними Міністерства фінансів, спостерігаємо негативну динаміку росту номі-

нального ВВП, у 2016 р. протягом трьох кварталів, що відповідає тенденції минулих років, а саме: за I квартал – 453,2 млрд. грн., за II квартал – 531,8 млрд. грн., за III квартал – 664,7 млрд. грн. (за 2015 р.: 373,5 млрд. грн., 455,2 млрд. грн., 563,9 млрд. грн., за 2014 р.: 316,9 млрд. грн., 382,4 млрд. грн., 440,4 млрд. грн. відповідно) [5]. Огляд структури номінального ВВП України в черговий раз доводить, що його зростання відбувається завдяки девальвації гривні, зростанню відпускних цін на імпортні та вітчизняні товари, а також зростанню тарифів на житлово-комунальні послуги.

За інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі, головними причинами падіння реального ВВП України стали:

- руйнування виробничої і транспортної інфраструктури;
- втрата традиційних економічних зв'язків між підприємствами України і суб'єктами господарювання частини зони АТО;
- обмеження доступу до російського ринку;
- слабкий зовнішній попит;
- падіння світових цін на ключових товарних ринках;
- низька платоспроможність населення і фінансові труднощі підприємств на тлі зростання собівартості виробництва.

Падіння реального ВВП протягом останніх років призвело до:

- зниження реальних доходів населення та індексу довіри інвесторів;
- зростання цін не лише на імпортні товари, а й на вітчизняні;
- збільшення темпів інфляції та безробіття [6].

Значна частина українського бізнесу пов'язана із зовнішньоторговельними операціями, адже зовнішньоторговельний оборот країни майже збігається із номінальним ВВП [7, с. 76].

У 2015 р. експорт України вперше за останні п'ять років перевищив імпорту (рис. 2), профіцит зовнішньої торгівлі становив 632,5 млн дол. США. Але й експорт, і імпорту скоротилися за рік приблизно на 40%.

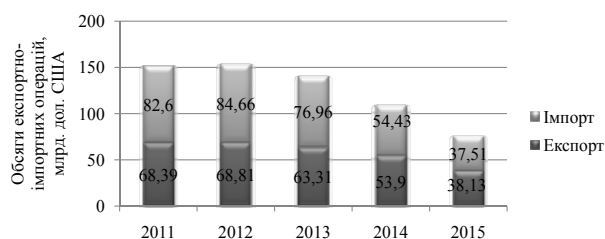

Рис. 2. Зовнішня торгівля України протягом 2011-2015 рр. [4]

Зниження у 2012–2015 рр. обсягів експорту обумовлено низкою факторів, а саме: війна на

сході держави; зміна цінової кон'юнктури на світовому ринку (падіння цін на головні позиції експорту України – чорний прокат (на 15,4%), зерно і залізну руду (45,6%) та добрива (9,6%); загальною економічною ситуацією у світі; розривом економічних зв'язків із РФ. Однак, головною причиною падіння обсягів імпорту є девальвація гривні.

За підсумками 8 місяців 2016 р. експорт товарів у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року скоротився на 9%, при цьому обсяг імпорту товарів порівняно з минулим роком зменшився на 0,9%.

Найбільше скорочення зовнішньої торгівлі спостерігається у відносинах із країнами СНД. Експорт у цьому напрямі зменшився на 51,3%, імпорт – на 57,8%. Передусім це обумовлено скороченням обсягів торгівлі з РФ, експорт товарів до якої зменшився на 61,3%, що пов'язано з обмеженнями, накладеними обома державами на взаємну торгівлю [4].

Головні торговельні партнери України в системі зовнішньоекономічної діяльності досі – ЄС та СНД, але наразі обсяг зовнішньої торгівлі з країнами ЄС переважає (рис. 5), хоча експорт за рік впав на 23,4% (у країнах СНД – на 47,5%).

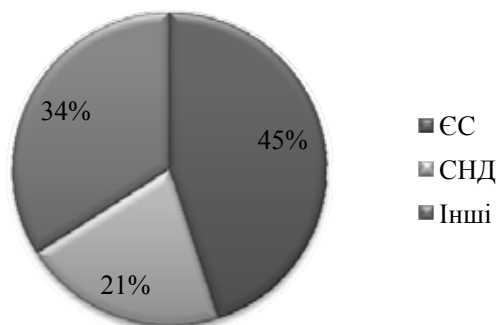

Рис. 3. Обсяги та динаміка продажів із головними зовнішньоторговельними партнерами [4]

Чинники, які обумовили падіння експорту товарів та послуг до ЄС:

- війна на сході держави;
- зміна цінової кон'юнктури в ЄС на низку позицій, зокрема на пшеницю, кукурудзу та вугілля;
- економічна ситуація в ЄС;
- недостатня поінформованість бізнесу щодо виходу на ринок ЄС;
- брак системи просування експорту;
- недостатня пріоритетність і швидкість роботи щодо відкриття доступу на ринок ЄС української продукції, нескоординованість дій усіх органів влади.

Протягом останніх п'яти років значну частку в експорті Україні становлять недорогочінні метали та вироби з них (24,9%), продукти рослинного походження (21%), машини, обладнання та механізми (10,4%), жири й олії тваринного або рослинного походження (8,7%) та мінеральні продукти (8,2%) [4].

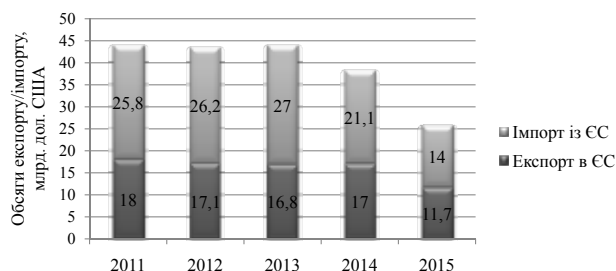

Рис. 4. Зовнішня торгівля товарами України із країнами ЄС за 2011-2015 рр. [4]

Український експорт зберіг свою переважно сировинну та напівсировинну орієнтацію, хоча, з погляду інтересів розвитку національної економіки, така спеціалізація є несприятливою, позаяк Україна втрачає додану вартість, яку вона могла б отримати від експорту готової продукції.

Українські компанії змушені шукати нові ринки збуту своєї продукції через втрату ринку РФ, найважче довелося виробникам продукції машинобудування і хімічної промисловості. Головним споживачем української сільськогосподарської продукції за підсумками 2015 р. стала Азія, куди надходить 45% аграрного експорту, 28,2% – до Європи, 13,6% – до Африки, 10% – до країн СНД (крім РФ).

Трансформації відбулися і у сфері імпортних операцій. Станом на 2015 р. головними товарними групами в українському імпорті є мінеральні продукти (31,4%), машини, обладнання та механізми (16,8%), продукція хімічної промисловості (13,4%), полімерні матеріали та пластмаси (7,1%), недорогочінні метали та вироби з них (5,4%), попри спад обсягів імпорту усіх товарів та послуг протягом останніх років [6]. Як наголошено у звіті Міністерства економічного розвитку і торгівлі, зниження імпорту відбулося через девальвацію національної валюти та скорочення обсягів сировини, матеріалів і обладнання, придбаних для потреб вітчизняного виробництва [4].

Сучасний етап соціально-економічного розвитку держави вимагає орієнтувати економічну політику на невпинне скорочення існуючого розриву між Україною та найбільш розвиненими країнами світу.

В Україні є необхідні передумови не тільки для економічного зростання, але й для економічного і соціального процвітання (людські, виробничі, технологічні і природні ресурси). Але значні макроекономічні дисбаланси, глибокі структурні диспропорції, недостатній рівень прозорості у державному секторі управління призвели до того, що ситуація вимагає термінових коригуючих дій. Ці заходи можуть бути болючими в короткостроковій перспективі, але вони необхідні для забезпечення сталого зростання економіки із охопленням всього населення.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнюючи дослідження зовнішньоекономічної діяльності України в контексті євроінтеграційних процесів слід зазначити, що аналіз динаміки номінального валового внутрішнього продукту України за 2010-2014 рр. свідчить про його зменшення. ВВП номінальний у доларах США скоротився у 2015 р. порівняно з 2014 р. на 41%, а порівняно з 2011 р. зменшився на 52%. Зменшились і показники експортно-імпорتنних операцій. Експорт та імпорт скоротилися у 2015 р. приблизно на 40%. У 2015 р. експорт України вперше за останні п'ять років перевищив імпорт. Торгівля товарами із країнами ЄС переважає показники торгівлі із іншими країнами, в тому числі із СНД і становить 45% від загального обсягу операцій.

У першу чергу потрібно зрозуміти, що ключове значення для здійснення позитивних зрушень мають реформи, які виходять за рамки лише економічної сфери. По-друге, макроекономічна стабілізація та зростання економіки неможливі без ефективного державного апарату. По-третє, необхідно створити інструменти економічного зростання. Важливе значення мають також реформи секторів, пов'язаних із розвитком людського потенціалу. Окрім того, грошова і фінансова стабілізація є найважливішим фактором формування сприятливого інвестиційного клімату. Створення чітких і зрозумілих «правил гри» для всіх учасників соціально-економічного життя є основою для досягнення поставленого євроінтеграційного вектору.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дунська А. Експортно-імпортна діяльність України / А. Дунська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 3. – С. 36-46.
2. Панкова А. Ю. Ефективність впровадження стратегії розвитку регіону у відповідності державної стратегії розвитку та євроінтеграційних проце-

сів / А.Ю. Панкова // Економіка і держава. – 2016. – № 11. – С. 58-60.

3. «Нова Україна» інститут стратегічних досліджень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newukraineinstitute.org>

4. Офіційний сайт Державної Служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>

6. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

7. Футало Ю. Р. Дефініція інтеграції як чинник розвитку національної економіки / Ю.Р. Футало // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2016. – № 1 (5). – С. 76-80.

REFERENCES:

1. Dunska A. Eksportno-importna diialnist Ukrainy / A. Dunska // Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. 2016. # 3. S. 36-46.

2. Pankova A. Yu. Efektyvnist vprovadzhennia stratehii rozvytku rehionu u vidpovidnosti derzhavnoi stratehii rozvytku ta yevrointehratsiinykh protsesiv / A. Yu. Pankova // Ekonomika i derzhava. 2016. # 11. – S. 58-60.

3. «Nova Ukraina» instytut stratehichnykh doslidzhen. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://newukraineinstitute.org>

4. Ofitsiyni sait Derzhavnoi Sluzhby statystyky Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Ofitsiyni sait Ministerstva finansiv Ukrainy. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://minfin.com.ua>

6. Ofitsiyni sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

7. Futalo Yu. R. Definitsiia intehratsii yak chynnyk rozvytku natsionalnoi ekonomiky / Yu. R. Futalo // Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. – 2016. – # 1 (5). – S. 76-80.